

Ny definition af radikalisering – en ligning med mange ubekendte

September 2014

En forbedret definition af radikalisering er nødvendig for at sikre en mere målrettet forebyggelsespolitik.

Tobias Gemmerli, toge@diis.dk

Det seneste årti har forskningen i radikalisering og radikaliseringsforebyggelse bredt sig til stadig flere videnskabelige discipliner og fagområder. I takt med den voksende udbredelse er radikaliseringsbegrebet dog kommet under kraftig beskyldning fra såvel forskere som praktikere. Hvad stiller vi op med et fænomen, der så svært lader sig definere?

Stadig flere terror- og radikaliseringsforskere konkluderer, at radikaliseringsbegrebet er så flertydigt, at det ikke kan anvendes. Andre forskere og policy-skrivere fortsætter ufortrødent med at anvende begrebet som et klart defineret fænomen, der peger på håndgribelige integrationspolitiske løsninger, en styrkelse af terrorbekæmpelsen og en vifte af kriminalpræventive tiltag. Herimellem er en efterhånden stor gruppe forskere og praktiskere, som ganske vist vedstår sig det problematiske i radikaliseringslitteraturens kakofoni af definitioner og modeller, men som samtidig peger på, at begrebet allerede har vundet indpas i folkemunde og er kommet for at blive. Herudover indeholder radikaliseringsbegrebet nogle væsentlige facetter (fx det processuelle), som eksempelvis *ekstremisme* ikke rummer.

Den hyppigst anvendte radikaliseringsforståelse kræver en grundig revision, hvis begrebet fortsat

ANBEFALINGER

- En forbedret radikaliseringsdefinition bør afspejle radikaliseringsfænomenets **flertydighed** og **uforudsigelighed** og dermed skabe udgangspunkt for en kritisk og reflektiv anvendelse af begrebet.
- En forbedret definition bør afspejle, at radikalisering er et **dynamisk** fænomen, som hurtigt kan **eskalere**, men også hurtigt kan aftage.
- Forbindelsen mellem **ideologi/holdning** og **taktik/handling** forbliver uklar. **Viljen til vold** er fortsat et mysterium for forskningen, og definitionen bør derfor i højere grad afspejle den del af processen, som angår den problematiske adfærd – de voldelige og kriminelle handlinger.

skal kunne bruges. En ny definition og forståelsesramme efterspørges da også fra flere kanter. Dette policy brief bidrager med generelle anbefalinger til en forståelsesramme, der kan inspirere til en ny definition af radikaliseringsbegrebet. Herudover præsenteres afslutningsvist et foreløbigt udkast til en definition.

ET OPGØR MED DEN DANSKE DEFINITION

I radikaliseringsforebyggelsens begyndelse, efter Londonbomberne i juli 2005, vandt fortællingen om den hjemmedyrkede terrorisme hurtigt indpas. De første egentlige radikaliseringsdefinitioner udsprang af policy-orienterede kredse, og de skulle både forklare det (nye) terrorfænomen samt pege på en mulig forebyggelse heraf. Den manglende videnskabelige konsensus om radikaliserings årsag og udvikling blev derfor ofte negligeret til fordel for simple og let anvendelige modeller, der beskriver radikalisering via faser, trapper, udbud/ efterspørgsel m.m. Sådanne modeller forklarer ofte radikalisering ud fra en antagelse om et sårbart og påvirkeligt individ, der følger en lineær proces, gennem hvilken individet gradvist accepterer brug af vold for derefter at tage volden i anvendelse.

I den danske model er radikalisering ofte blevet beskrevet som *en proces, hvori en person i stigende grad accepterer anvendelse af udemokratiske og voldelige midler, herunder terror, i et forsøg på at opnå et bestemt politisk/ideologisk mål*. Definitionen har, med afsæt i ideen om accepten af voldelige midler, fokus på den kognitive voldsparathed, og den baserer sig i udgangspunktet på en antagelse om, at volden er en konsekvens af en ekstrem form for tænkning.

I den offentlige debat fremstilles radikalisering ligeledes ofte som et klart defineret fænomen, hvor

unge mennesker bliver hjernevasket til at udøve vold eller anden kriminalitet mod samfundet. Den fremstilling baserer sig på forestillingen om en ideologisk slangetæmmer (en radikalisateur), der tryllebinder sine ofre og bøjer deres vilje i en ekstremistisk retning. Problemet er dog, at den nyeste radikaliseringsforskning næsten entydigt afskriver sådanne simple forklaringer og samtidig stiller sig kritisk overfor definitioner som den danske.

Modsat radikaliseringslitteraturens første modeller har forskning og praksis de seneste år vist, at radikalisering er et særdeles komplekst og relationelt fænomen, der ikke blot kan skæres efter en lineær standardmodel. Der findes mange forskellige radikaliseringsforløb, og personer på den samme livsbane kan nå forskellige mål.

GENERELLE VS. SPECIFIKKE DEFINITIONER

Enhver radikaliseringsdefinition tager afsæt i varierende antagelser om menneskers motiver og handlingsrationaler. Her støder definitionerne ind i et problematisk trade-off. Definitionerne kan enten forsøge at favne 'summen af alle radikaliseringsforløb' ved at være så generelle og åbne som muligt, eller de kan være specifikke og lukkede med fokus på få udvalgte faktorer for herved mere præcist at indfange forløbet.

De generelle definitioner forsøger at danne rammen for de mange forskellige processer og faktorer, der kendetegner de mulige radikaliseringsforløb. Men ved ikke specifikt at nævne de enkelte faktorer og processer, som indgår i radikaliseringen, overlader de generelle definitioner det til den enkelte at forbinde processens yderpunkter (fx sårbare unge der ender i politisk vold og terror). Det skaber mulighed for, at den enkelte ubevidst sætter for-

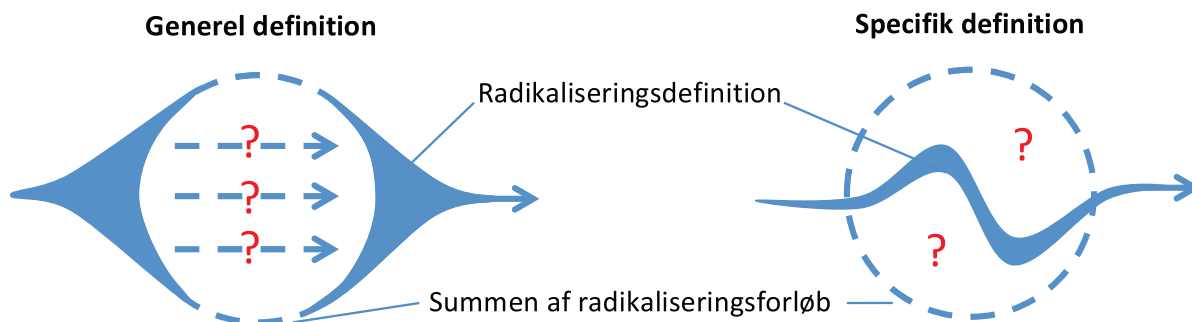

Fig. 1: Diagram over trade-off mellem generelle og specifikke definitioner. Pilen angiver radikaliseringsdefinitionen (radikaliseringsforløbet), og den stiplede cirkellinje angiver summen af radikaliseringsforløb. **Generelle definitioner** formår at favne mange facetter af radikaliseringsfænomenet men uden at nævne hvilke faktorer, de vægter. **Specifikke definitioner** fokuserer ofte på meget få faktorer, hvilket giver en konkret radikaliseringsfortælling, som desværre kun dækker et meget lille udsnit af de mange mulige radikaliseringsforløb.

domme, politiske kæpheste eller common sense-forståelser i definitionens sted. Det kan føre til forsimplede årsagsforklaringer, som fx hjernevask, hvis radikaliserings generelt defineres som en kognitiv accept, der antages at være årsag til voldelige handlinger.

På den anden side vil de detaljerede og specifikke definitioner, der fx lægger hele vægten på personpsykologiske forhold, udvælge enkelte videnskabeligt funderede faktorer, som mere præcist beskriver radikaliserings indenfor ét bestemt perspektiv. Den forøgede præcision betyder dog også, at de specifikke definitioner har en tendens til at fortrænge andre perspektiver og faktorer, hvilket gør dem både mangelfulde og blinde overfor radikaliseringsfænomenets bredde og kompleksitet.

Figuren på forrige side illustrerer det nævnte trade-off mellem specifikke og generelle definitioner. Hovedpointen er, at det fulde billede af radikaliseringskafkafonien ikke kan tegnes med én generel definition. Den gode definition har såvel bredde som kompleksitet og præcision. Dette er selvsagt en umulig opgave, hvorfor enhver radikaliseringsdefinition altid vil være mangelfuld. Radikaliseringsdefinition kan aldrig endegyldigt defineres men kun indkredses fra forskellige perspektiver – med forskellige policy-implikationer til følge.

HOLDNINGER OG HANDLINGER

Radikaliseringsdefinitioner baserer sig på et politisk og normativt fundament. Det betyder, at samfundet må udvise demokratisk agtpågivenhed, når modeller og forklaringer berører de ekstreme ytringer. Ikke desto mindre centrerer generelle radikaliseringsdefinitioner sig ofte om to forskellige fikspunkter. Enten er fokus på ideologien som bærende for en kognitiv radikaliserings til ekstreme synspunkter (ideologisk radikaliserings) eller på vold og kriminalitet som centrale elementer i den sociale, adfærdsændrende proces (voldelig radikaliserings). Flere arbejdsdefinitioner søger at forbinde disse to niveauer i en proces, der kobler fra det ideologiske niveau til det taktiske, handlende niveau. Men der er stadig stor debat om sammenhængen mellem det at have radikale synspunkter og det at handle voldeligt/kriminelt.

Eskalation af vold synes dog i højere grad funderet i konfrontationer med en voldelig 'Anden' end gennem mødet med den radikale ideologi. Der er derfor behov for at definere grænsen mellem voldelig radikaliserings og ikke-voldelig ideologisk radikaliserings meget tydeligt. Og det er vigtigt at holde fokus på forebyggelse af vold og kriminalitet – ikke holdninger og identitet.

RADIKALISERING I NORMALITETENS SKYGGE

For bedre at kunne forstå det problematiske spændingsfelt mellem radikal tænkning og voldelig handling er det også væsentligt at klarlægge, hvor radikaliseringsforløbet antages at have sit udspring. De fleste radikaliseringsforståelser anvender en ubeskrevet og udefineret 'normalitet' som det startpunkt, der efterfølgende afviges til fordel for noget 'ekstremt' – enten i holdning eller adfærd. Men hvad er normalitet, og hvem sætter grænserne for det normale?

Radikaliseringsbegrebet gror i skyggen af vores politiske kultur og vil altid blive defineret som antitesen til en politisk og kulturelt betinget normalitetsforståelse.

Det er derfor vigtigt med et rummeligt normalitetsbegreb, så forebyggelsen kan fokusere på de områder, hvor problemerne med vold og kriminalitet er størst.

Normaliteten er politisk, kulturelt og socialt defineret, og der findes mange forskellige opfattelser af, hvad der kendetegner eksempelvis den danske normalitet. Samtidig undergår normalitetsforståelsen konstante forandringer, og nutidens normalitet er i mange henseender fortidens radikalisme. Normaliteten er således ikke nogen brugbar objektiv målestok for ekstremisme, og derfor heller ikke direkte anvendelig som baggrundsforståelse af, hvad radikaliserings står i modsætning til.

Det er ikke muligt at konstruere en glasklar radikaliseringsdefinition hinsides egne normer. Der vil altid gemme sig en politisk/normativ skyggeside i definitionen, hvorfor det i sidste instans altid vil være et valg, der ikke kan funderes i videnskaben alene. Alle forsøg på at skrive sig ud af det paradoks (at gøre radikaliserings til en 'ren' videnskab), ender i svært forståelige definitioner med en lang række præciseringer og forbehold. Radikaliseringsdefinitioner vil i sidste instans altid bero på en række politiske og normative grundvalg.

Ideologisk radikaliserings i den åbne demokratiske offentlighed kan imidlertid hverken siges at føre til mere eller mindre vold. Og da sammenhængen mellem radikale holdninger og voldelige handlinger endnu er et ubesvaret spørgsmål i videnskaben, bør enhver lovlig anvendelse af demokratiske frihedsrettigheder anses for at være 'demokratisk normal' og ikke opfattes som noget, der går forud for politisk vold og terror.

Radikalisering kan ikke blot reduceres til problemer på individniveau men skal også ses i relation til, og som reaktion på, konflikter på nationalt og globalt plan. Konteksten har stor indflydelse på eskalationen. Situationer, hvor forebyggelsespolitikken bekræfter ekstremismens fjendebilleder og bidrager til en yderligere eskalation, bør derfor så vidt muligt undgås.

RELATIONEL OG REAKTIV PROCES – KONTEKST OG GENSIDIG RADIKALISERING

Radikalisering omfavner elementer helt fra mikroniveauets individpsykologi til international politik og demokratiske mulighedsstrukturer på makroniveau. Radikalisering foregår altid i en specifik social og politisk kontekst og tager ofte form i opposition til en social, kulturel og politisk modpart. Processens relationelle og reaktive karakter bevirker, at eskalationen som regel ikke kun indfinder sig på den ene side i konfliktforholdet, men radikaliseringen tager også farve fra modpartens håndtering af fjendskabet. Samfundets egne forebyggelsestiltag risikerer således at bekræfte fjendskabets karakter og polarisere forholdet mellem 'os' og 'dem'.

Derfor er kontekster, hvor volden allerede er fremherskende, væsentlige for at forstå den mulige volds eskalation. Men det er ikke kun de sårbare unge eller ekstremistisk afvigende individer og grupper i samfundet, der skal være genstand for radikaliseringforebyggelse. Vi skal også være opmærksomme på samfundets og demokratiets interne radikalisering i mødet med ekstremismen. Forebyggelsespolitikken må være i en konstant

kritisk dialog med sig selv. Dette kan hjælpes på vej ved en radikaliseringsdefinition, som også indskriver statens rolle i ligningen. Vi må med andre ord konstant overveje, om forebyggelsespolitikken radikaliserer sig selv i både ideologi og adfærd, samt hvilke værdier og normer denne radikalisering bygger på.

EN NY DEFINITION?

Hvis vi oplister alle de specifikke radikaliseringsdefinitioner vil listen blive meget lang. Tillader vi samtidig muligheden for at krydse faktorer og definitioner (sådan som processen reelt foregår), ender det i en ligning med uendeligt mange ubekendte. Derfor argumenterer indeværende policy brief også for en ny generel definition, der baserer sig på de ovenstående overvejelser.

En generel definition bør ikke præsenteres uden en manchete, som gør opmærksom på radikaliseringensbegrebet uafklarede karakter og kommer med de væsentligste forbehold. Herudover kan den generelle definition evt. præsenteres med eksemplificerende specifikke definitioner, som angiver den bredde og kompleksitet, der er på spil.

På baggrund af denne forståelsesramme, og med fokus på radikaliseringens adfærdssocialiserende og voldsfremmende dynamikker, kan radikalisering (som processuelt fænomen) defineres sådan:

**Radikalisering:
En kontekstafhængig
eskalation, der leder til en
stigende anvendelse af politisk
vold – ofte i direkte konfrontation
med en voldelig eller
repressiv modpart.**

DETTE POLICY BRIEF BYGGER PÅ

Gemmerli, Tobias: "Online-radikalisering: et uafklaret begreb – litteraturreview af definitioner og tilgange inden for online-radikalisering (del 1 af 3)", DIIS Report 2014:07. "Online-radikalisering: en rundrejse i forskningslitteraturen – litteraturreview af definitioner og tilgange inden for online-radikalisering (del 2 af 3)", DIIS Report 2014:08. "Online-radikalisering: forebyggelse ved brug af beregningsmæssige og kvantitative tilgange – litteraturreview af definitioner og tilgange inden for onlineradikalisering (del 3 af 3)", kommende DIIS Report.

Indholdet i dette DIIS Policy Brief er baseret på forfatterens forskning og er ikke nødvendigvis udtryk for DIIS' officielle holdning.